

ΑΝΑΣΚΑΦΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Σάνη

Ο βυζαντινός πύργος του μετοχίου Σταυρονικήτα υψώνεται σε μικρή χερσόνησο της δυτικής ακτής της Παλλήνης (Εικ. 1). Εκεί καθώς και στους γειτονικούς λόφους υπάρχουν άφθονες ενδείξεις σημαντικού κέντρου των γεωμετρικών και αρχαϊκών χρόνων, που με αρκετή πιθανότητα ταυτίζεται με την αρχαία Σάνη. Κατά την ανέγερση ενός σύγχρονου ξενοδοχειακού μεγαθηρίου το 1971-1974 έγιναν σωστικές έρευνες από την Εφορεία Αρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης, που αποκάλυψαν θεμέλια κτιρίων και κυκλικούς περιβόλους στη θέση του ξενοδοχείου, με κεραμική υπογεωμετρική και πρώιμη αρχαϊκή¹. Οι δοκιμαστικές τομές που έγιναν στην ελώδη κεντρική έκταση για τη δημιουργία μιας μαρίνας, έδωσαν άφθονη κεραμική και ειδώλια του βου αι. π.Χ. μαζί με οστά. Τα οστά θεωρήθηκαν ανθρώπινα και τα ευρήματα ερμηνεύτηκαν ότι προέρχονταν από διαλυμένους τάφους.

Η διαπίστωση όμως ότι πρόκειται για οστά ζώων, η ύπαρξη μεταξύ των οστράκων ενός με αποσπασματική αναθηματική επιγραφή, καθώς και πολλών τμημάτων μεγάλων πολύμυξων λύχνων, δημιούργησαν αμφιβολίες για την ορθότητα της προηγούμενης ερμηνείας και μας ώθησαν να ξεκινήσουμε δοκιμαστικές τομές στη μαρίνα.

Οι τομές στις όχθες του διαύλου, κυρίως στη νότια όχθη, υπήρξαν αποκαλυπτικές. Σε βάθος περίπου 80 εκ. από τη σημερινή επιφάνεια, στη στάθμη της θάλασσας (Εικ. 2), βρέθηκε αδιατάρακτο στρώμα αρχαϊκών χρόνων, που παρουσίαζε την εξής εικόνα: πουθενά δεν υπήρχε τοίχος και ταφική κατασκευή, αλλά διάσπαρτες εστίες-εσχάρες ακριβέστερα—, κατασκευασμένες πρόχειρα είτε με αλλεπάλληλες στρώσεις κεραμίδων στέγης, ή με αργές πέτρες σε κυκλική και επιμήκη διάταξη. Οι κατασκευές αυτές, μήκους και διαμέτρου από 0,50 μέχρι 1,50 μ., φέρουν έντονα ίχνη πυράς· επάνω και γύρω τους βρέθηκαν οστά ζώων, όστρακα μεγάλων και μικρών αγγείων, καθώς και σπασμένα ειδώλια, που τα περισσότερα είναι φανερό ότι είχαν ριχθεί στη φωτιά. Πρόκειται λοιπόν για εναγισμούς σε υπαίθριο χώρο λατρείας, που μάλιστα γίνονταν νυχτερινές ώρες, όπως μαρτυρούν οι λύχνοι και ιδιαίτερα οι μεγάλοι πολύμυξοι, που παρόμοιοί τους έχουν βρεθεί σε ιερά, όπως στις Αφροδίτης στη

1. ΑΔ 29, 1973/74, Β₃ Χρον., 674 και 696. Κ. Romiopoulou, Pottery evidence from the North Aegean, Πρακτικά του συνεδρίου «Les céramiques de la Grèce de l'Est et leur diffusion en Occident, Paris 1977, 63, πίν. XXVIII-XXX.

Ναύκρατι και στις Δήμητρας στην Κνίδα². Η λατρευόμενη θεότητα ήταν γυναικεία και χθόνιου χαρακτήρα. Τα ειδώλια, κορινθιακής προέλευσης τα περισσότερα, εικονίζουν γυναικείες πολοφόρες μορφές, αρκετές στον τύπο της Αρτέμιδος που κρατά μικρό ζώο. Δύο όστρακα σώζουν αποσπασματικές επιγραφές σε κορινθιακό αλφάβητο, που μπορεί να βοηθήσουν στην ταύτιση της θεότητας, ιδίως εκείνη που είναι χαραγμένη σε χείλος κύλικας:

1. Όστρακο από κορινθιακό κρατήρα, διαστ. 0,105×0,10×0,008 μ. (Εικ. 3) [---]ρόθεμις μ' [ανέθεκε---].

2. Όστρακο από κύλικα διαστ. 0,065×0,026×0,003 μ. (Εικ. 4) *Tās Πυθ[ίας]* ή *Tās Πυθ[ονίκας]*.

Στη Μίλητο μαρτυρείται Ἄρτεμις Πυθία, ενώ το «Πυθονίκα» αναφέρεται ως επίθετο της Αφροδίτης³.

Μένδη

Η ταύτιση της παραθαλάσσιας αρχαίας πόλης νότια από το χωριό Καλάνδρα με την αρχαία Μένδη είχε γίνει ήδη από το Leake⁴ και είναι σίγουρη με βάση τις πληροφορίες του Θουκυδίδη και του Λιβίου⁵, που επιβεβαιώνονται από το γεγονός ότι το γειτονικό της Μένδης ακρωτήριο Ποσειδώνιον ή Ποσειδιον εξακολουθεί μέχρι σήμερα να ονομάζεται Ποσειδί.

Η Μένδη εκτείνεται στο επίπεδο πλάτωμα ενός πευκόφυτου λόφου, που το ψηλότερο ΝΑ άκρο του ονομάζεται Βίγλα (Εικ. 5). Στο πλάτωμα, γνωστό και ως Ξέφωτο, σχηματίζεται περιμετρικά ένα φρούδι, που μαρτυρεί την ύπαρξη και τη θέση του τείχους (Εικ. 6). Μία μικρή δοκιμαστική τομή στο φρούδι αυτό αποκάλυψε τμήμα του τείχους. Σώζεται σε πλάτος 1,10 μ., έχει δύο όψεις κατασκευασμένες από τρεις σειρές ακανόνιστα πελεκημένες πέτρες, συνολικού ύψους 0,55 μ. Το εσωτερικό γέμισμα αποτελείται από μικρές πέτρες, ενώ η ανωδομή ήταν από πλίνθους, σ' αυτό το σημείο τουλάχιστον. Ελπίδες για να βρεθούν καλύτερα διατηρημένα τμήματα του τείχους δεν υπάρχουν, επειδή μέχρι πρόσφατα τα τείχη ήταν η πηγή οικοδομικού υλικού για τα γειτονικά χωριά.

Ο λόφος της Μένδης κατεβαίνει με ήπιους αναβαθμούς προς βορρά και δυτικά, ενώ πέφτει απότομα προς τα ανατολικά και νοτιοανατολικά. Εκτός από τον εντός των τειχών χώρο, άφθονες επιφανειακές ενδείξεις υπάρχουν στις παραθαλάσσιες υπώρειες στα νότια και νοτιοανατολικά μέχρι και κάτω από το ξενοδοχείο «Μένδη», που κτίσθηκε πάνω σε επιχώσεις γεωμετρικών χρόνων.

Στην παραθαλάσσια αυτή περιοχή πρέπει να τοποθετείται το Προάστειο της

2. D. M. Bailey, A Catalogue of the lamps in the British Museum I (1975) πίν. 28, 152, πίν. 50, 52, 74.

3. Βλ. Pape Benseler.

4. W. Leake, Travels in Northern Greece III (1835) 156-157 (επανάδοση 1967).

5. Θουκυδίδης I, 4, 129. Λίβιος I, 44, 11 και I, 31, 45.

Μένδης, με βάση τις τοπογραφικές πληροφορίες που αντλούμε από το Θουκυδίδη. Τα θεμέλια των ακραίων οικοδομημάτων του Προαστείου, σκεπασμένα από την άμμο, συνεχίζονται και μέσα στη θάλασσα, ενώ σε μήκος πολλών δεκάδων μέτρων το κύμα γλύφει τα ίχνη λατόμευσης των Μενδαίων. Έτσι οι γενικές διαστάσεις του χώρου είναι 1.200 μ. μήκος και 600 μ. πλάτος. Τα νεκροταφεία δεν έχουν ακόμη εντοπισθεί, αν και υπάρχουν σχετικές πληροφορίες.

Στις δύο πρώτες ανασκαφικές περιόδους (1986-1987) έγινε σε δύο τομείς —στη Βίγλα και το Προάστειο— δοκιμαστική ανασκαφική έρευνα.

Στη Βίγλα, εξαιτίας του πολύ μικρού πάχους της επίχωσης πάνω από το στερεό και της εντατικής καλλιέργειας, δε σώθηκαν θεμέλια σπιτιών, εκτός από την περιφέρεια του μοναδικού αγρού, εκτάσεως 5 στρεμμάτων, που αποτελεί το λοξό πλάτωμα της Βίγλας. Εντοπίστηκαν αντίθετα πολλές συστάδες λάκκων ποικίλων σχημάτων και διαστάσεων (Εικ. 7), πολλοί με κωνικό πυθμένα, μερικοί αλειμμένοι με πηλό. Αρχικά πρέπει να είχαν αποθηκευτικό χαρακτήρα, σε κάποια φάση όμως, όχι αργότερα από τις αρχές του 7ου αι., χρησιμοποιήθηκαν ως αποθέτες και μερικοί μάλιστα σφραγίστηκαν με πέτρες. Εκτός από σφονδύλια, κομμάτια άψητων πλίνθων, αλείμματα από κλαδόπλεκτες στέγες και οστά ζώων, το κύριο περιεχόμενο των λάκκων ήταν κεραμική, που χρονολογείται από το 12ο ως τον 7ο αι. π.Χ. Συναντούμε αγγεία εισηγμένα και απομιμήσεις υστερομυκηναϊκών και υπομυκηναϊκών, ντόπια πρωτογεωμετρικά και γεωμετρικά, ερετριακά και ιωνικά γεωμετρικά και υπογεωμετρικά. Υπάρχει και αρκετή χειροποίητη κοινής χρήσεως κεραμική.

Οι λάκκοι της Βίγλας αποδείχτηκαν σημαντικότεροι τόσο για τη χρονολόγηση της πρώτης εγκατάστασης των αποίκων, που ανάγεται ενδεχομένως στον πρώτο αποικισμό, όσο και για τη διαλεύκανση της προέλευσής τους από τον ευρύτερο χώρο της Ερέτριας. Η υστερομυκηναϊκή και πρωτογεωμετρική κεραμική της Βίγλας είναι όμοια με του Λευκαντιού⁶, έτσι ώστε η αξιολόγηση των νέων στοιχείων της Μένδης θα τροφοδοτήσει τη σχετική με την πρώιμη Ερέτρια και το Λευκαντί επιστημονική συζήτηση.

Στο Προάστειο ανασκάφηκαν τα οικοδομήματα Α και Β.

Το *οικοδόμημα Α* (Εικ. 8) έχει μήκος 5,30 μ. και προχωρεί κάτω από το άσκαπτο. Οι τοίχοι του δεν έχουν όψη προς το εσωτερικό· κατασκευάστηκε πιθανότατα τον 5ο αι. π.Χ. για να χρησιμεύσει ως πόδιο ή ανάλημμα. Η επίχωση που περικλείει είναι άμμος με χαλίγια και άφθονα όστρακα του 6ου αι. π.Χ. Στο βάθος, ο δυτικός τοίχος του εδράζεται σε μνημειώδες τείχος του πρώτου μισού του 6ου αι. π.Χ., που σώζεται σε μήκος 5 μ., ενώ έχει πλάτος 1,35 μ. Ο προορισμός του δεν έχει διαλευκανθεί.

6. M. Popham - El. Milburn, *The Late Helladic III C Pottery of Xeropolis (Lefkandi). A Summary*, BSA 66, 1971, σ. 333-349. Η επιτόπια εξέταση των υστερομυκηναϊκών-υπομυκηναϊκών οστράκων του Λευκαντιού, καθώς και των πρωτογεωμετρικών από το «Ηρώον», που είχαν την ευγένεια να θέσουν στη διάθεσή μου οι ανασκαφείς του Λευκαντιού, φανέρωσε σχεδόν ταυτότητα ποιότητας πηλού και τεχνικής με τα αντίστοιχα όστρακα της Μένδης.

Στο βόρειο τμήμα του οικοδομήματος Α διαπιστώθηκαν αλληπάλληλες φάσεις από τις οποίες η ανώτερη τοποθετείται στα μέσα του 4ου αι. π.Χ. με βάση τα χάλκινα νομίσματα που βρέθηκαν εκεί.

Στο οικοδόμημα Β (Εικ. 9) διαπιστώθηκαν δύο οικοδομικές φάσεις, μία του 6ου και μία των μέσων του 4ου αι. π.Χ. Η ΝΑ γωνία της φάσης του 6ου αι. σώζεται σε ύψος 2 μ. Με τη βοήθεια και του χειμερίου κύματος, που είχε παρασύρει μέρος από την αμμώδη επίχωση, αποκαλύφθηκε ότι το αρχαϊκό οικοδόμημα περιβάλλεται από μνημειώδες αναλημματικό τείχος σε σχήμα Π, μήκους 14 μ. και πλάτους 1,30 μ. Η εξωτερική όψη σώζεται σε ύψος 1,50 μ. σε πέντε δόμους, ενώ η εσωτερική είναι φτιαγμένη πρόχειρα και αποτελείται από ένα ή και κανένα έως δύο μόνο δόμους. Πρόκειται λοιπόν για ανάλημμα του 6ου αι. π.Χ., που στην ανατολική πλευρά του ενισχύθηκε με δύο διαδοχικά προσκτίσματα-ανάλημματα, από τα οποία το νεότερο είναι κλασικών χρόνων. Η κλίση προφανώς του εδάφους προς τη θάλασσα επέβαλε την κατασκευή των αναλημμάτων αυτών.

Σε απόσταση 200 μ. ανατολικά από το Β έγινε κάθετη στρωματογραφική τομή σε σημείο, όπου το ύψος των επιχώσεων φτάνει τα 4,50 μ. (Εικ. 10). Αλληπάλληλοι τοίχοι και επτά οριζόντια δάπεδα, που τα χωρίζουν ενδιάμεσες επιχώσεις πάχους 20-40 εκ., και στρώματα καταστροφής με άφθονη κεραμική έδωσαν πλούσιο υλικό για τη μελέτη της χαλκιδικής κεραμικής από τον 8ο ως τον 4ο αι. π.Χ.

Στο κατώτερο δάπεδο 7 κάποτε, ίσως μέσα στον 8ο αι. π.Χ., ήταν ακουμπισμένος όρθιος ένας αποσπασματικά σωζόμενος αμφορέας με ομόκεντρους κύκλους στους ώμους. Ένα μέτρο ψηλότερα, στη γωνία που σχηματίζει το δάπεδο 6 με τον τοίχο VI και μέσα σε παχύ στρώμα καταστροφής από πυρκαϊά, βρέθηκαν 23 αγνύθες, σιδερένιο μαχαίρι, λίγες γυάλινες λεπτές χάνδρες και τουλάχιστον τριάντα αγγεία που αντιπροσωπεύουν ποικίλες κατηγορίες εγχώριας, αλλά και εισηγμένης κεραμικής. 'Ένας κορινθιακός σφαιρικός αρύβαλλος' (Εικ. 11) χρονολογεί το σύνολο στο τέλος του 7ου αι. π.Χ. Στην εποχή αυτή τοποθετούνται αναγκαστικά και οι σκύφοι με την υπογεωμετρική διακόσμηση (Εικ. 12), που όμοιοί τους έχουν βρεθεί στη Σάμο⁸, κάτω από το δεύτερο Εκατόμπεδο, μαζί με γεωμετρικά και πρώιμα ανατολίζοντα αγγεία. Λεπτότατα μελαμβαφή κύπελλα (Εικ. 13) συνυπάρχουν με μακεδονικές και ιωνικής καταγωγής πρόχους και μας δίνουν, σε συνδυασμό με τα μνημειώδη οικοδομήματα, μια πρώτη, αλλά σαφή εικόνα για το μέγεθος και την ακμή της Μένδης των αρχαϊκών χρόνων.

Πολύχρονο

Δύο περιπτώσεις σωστικής ανασκαφής που προέκυψαν σχεδόν συγχρόνως το καλοκαίρι του 1987 στο Πολύχρονο (ανατολική ακτή της Κασσάνδρας), υπήρξαν η

7. Τύπου «football» Payne, *Necrocorinthia*, 291, εικ. 126, αρ. 638. M. Vickers, *Greek Vases* (1978) πίν. 10, κέντρο.

8. R. Eilmann, *AM* 58, 1933, Beil. XX, W. Techman, *AM* 54, 1929, Beil. V.

αφορμή για την επιστημονική αξιολόγηση των αρχαιοτήτων που άοριστα είχαμε πληροφορίες ότι υπήρχαν στη θέση Γηρομοίρι.

Η διάνοιξη δασικού δρόμου από το Πολύχρονο προς το Κασσανδρινό δημιούργησε στρωματογραφική τομή στο νότιο πρηνές του λόφου Γηρομοίρι. Ακρωτηριασμένοι τοίχοι, διάσπαρτα εξαιρετικής ποιότητας αρχαϊκά και κλασικά όστρακα, ένα καμίνι κομμένο «με το μαχαίρι» στη μέση ήταν τα στοιχεία που έφερε στο φως ο εκσκαφέας.

Σε δύο σημεία έγινε καθαρισμός και ολιγοήμερη έρευνα. Στην τομή Α τα μηχανήματα κατέστρεψαν κτίριο με καλοπελεκημένο τοιχοβάτη. Σώθηκε μικρό τμήμα της βορειοδυτικής γωνίας του και αποκαλύφθηκε μέρος του βόρειου τοίχου σε μήκος 2,70 μ. (Εικ. 14). Στον εσωτερικό χώρο που περιέκλειαν οι δύο τοίχοι, υπήρχε ορθογώνιος κλίβανος για την επεξεργασία σιδηρομεταλλεύματος (Εικ. 15). Οι εσωτερικές διαστάσεις του ήταν: μήκος 65 εκ. και ύψος 30 εκ.. Κάθε πλευρά του αποτελείται από δύο κάθετες πλίνθους, ενώ όμοιες πλίνθοι χρησιμοποιούνται για την οριζόντια κάλυψη. Στη ΝΑ γωνία σχηματίζεται κάθετο φρεάτιο αερισμού. Το δάπεδο, όπου βρέθηκαν άνθρακες, και το κατώτερο τμήμα ήταν καμμένα. Εξωτερικά περιβαλλόταν από άψητο πηλό πάχους 17 εκ. Σε απόσταση μισού μέτρου έξω από την οπή αερισμού βρέθηκε εκκαμίνευμα σιδηρομεταλλεύματος. Μεγάλα τεμάχια από σκουριές βρέθηκαν και στα μπάζα εκσκαφής του δρόμου. Από τα όστρακα, που σχετίζονται με το καμίνι, προκύπτει ότι αυτό ήταν σε χρήση τον 5ο αι. π.Χ. Το εύρημα είναι εξαιρετικά σπουδαίο για την τεχνολογία της εποχής, λόγω της σπανιότητάς του. Σημειώνουμε ότι σε όλη τη χερσόνησο της Παλλήνης δεν υπάρχει σιδηρομετάλλευμα, που θα πρέπει να το μετέφεραν από τη ΒΑ Χαλκιδική.

Στην τομή Β ανασκάφηκαν αλληπάλληλα κτίρια μέσα σε επίχωση ύψους 4,50 μ. (Εικ. 16). Στο ανώτερο στρώμα αποκαλύφθηκε η πρόσοψη δύο λιθοκτιστων κτιρίων. Το β έχει μήκος 4 μ., ενώ οι πλευρικοί τοίχοι του προχωρούν κάτω από το άσκαφτο. Ο ανατολικός σώζεται σε ύψος 1,75 μ.. Έξω από τη ΝΑ γωνία βρέθηκε πήλινη λεκάνη και δίπλα της μεγάλη σκουριά. Το εσωτερικό του οικοδομήματος δε σκάφτηκε. Από τα όστρακα που συγκεντρώθηκαν από τον καθαρισμό της ανατολικής και νότιας όψης προκύπτει γενική χρονολόγηση στον 6ο αι. π.Χ.

Το οικοδόμημα α, αν και θεμελιωμένο χαμηλότερα από το β, ακουμπά πάνω στο νότιο τοίχο του β και είναι μεταγενέστερό του· πάντως παρακολουθήσαμε το νότιο τοίχο του, πάχους 40 εκ. σε μήκος 3,30 μ.. Το εσωτερικό δε σκάφτηκε.

Περίπου 1 μ. κάτω από την ευθυνηρία του α αρχίζει ο ανώτερος σωζόμενος δόμος ενός καλοκτισμένου διπλής όψης τοίχου γ, που προχωρεί κάθετα κάτω από το άσκαφτο. Σώζεται σε ύψος 2 μ. Σε βάθος 1,10 μ. από την πάνω επιφάνειά του υπάρχει στρώμα καταστροφής. Από τα όστρακα που έδωσε η περιορισμένη έρευνα του τοίχου γ, προκύπτει μία χρονολόγηση στον πρώιμο 6ο ή και 7ο αι. π.Χ.

Ένα τμήμα του νεκροταφείου του οικισμού αυτού του τέλους του 6ου και αρχών του 5ου αι. π.Χ. εντοπίστηκε περίπου 500 μ. ΝΑ του Γηρομοιρίου, κατά την εκσκαφή παραθαλάσσιου οικοπέδου, σε βάθος 0,80-2,30 μ. Ερευνήθηκαν 11 ταφές, από τις οποίες οι 8 ήταν εγχυτρισμοί και οι 3 κεραμοσκεπείς. Οι ταφικοί πίθοι και αμφορείς εκτός από τη λίθινη πλάκα που έφρασε το στόμιο, περιβάλλονταν σφικτά με

πέτρες. Κτερίσματα άφθονα υπήρχαν όχι μόνο στο εσωτερικό των ταφικών αγγείων, αλλά και έξω από αυτά κυρίως κοντά στο στόμιο των πύθων.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η ταφή 4 (Εικ. 17-18). Μέσα σε λεβητοειδές πιθάρι, διακοσμημένο με άνθινες ζωφόρους (Εικ. 19), είχε αποθεθεί μικρό παιδί και ως κτερίσματα γυάλινοι αμφορίσκοι, πήλινη φιάλη, μία προτομή και ένα ειδώλιο. Το στόμιο έφρασε ακόσμητο κυλινδρικό καλαθόσχημο αγγείο σφηνωμένο μέσα σε πέτρες· ανάμεσα σ' αυτές βρέθηκαν επτά ειδώλια και έντεκα αγγεία. Τρεις αττικές λήκυθοι χρονολογούν την ταφή στο δεύτερο τέταρτο του 5ου αι. π.Χ.

Στην ταφή 10 χρησιμοποιήθηκε μεγάλος αμφορέας με υπογεωμετρική διακόσμηση (Εικ. 20). Τα αγγεία που βρέθηκαν στο εσωτερικό του, μία μελανόμορφη οφθαλμωτή κύλικα (Εικ. 21) και ένας κορινθιακός «τετράφυλλος» αρύβαλλος (Εικ. 22), χρονολογούν τους ομόκεντρους κύκλους του αμφορέα στο δεύτερο μισό του 6ου αι. π.Χ.

Οι ταφές του Πολυχρόνου θα αποδειχτούν εξαιρετικά σημαντικές για τη χρονολόγηση της αρχαϊκής χαλκιδικής κεραμικής⁹ και την επιβίωση της γεωμετρικής διακόσμησης στο βόρειο Αιγαίο.

Συκιά Σιθωνίας, θέση Κούκος

Σε συνεργασία με την Αυστραλή αρχαιολόγο Jill Carington Smith, ερευνήτρια του Πανεπιστημίου της Τανσμανίας, το Σεπτέμβριο του 1987, άρχισε συστηματική ανασκαφική έρευνα νεκροταφείου της πρώιμης εποχής του Σιδήρου, που βρίσκεται στην κορυφή του απόκρημνου βουνού Κούκος, δυτικά του χωριού Συκιά¹⁰. Το νεκροταφείο ήταν από παλιά γνωστό τόσο στην Εφορεία όσο και στους βοσκούς και στους αρχαιοκάπηλους, που εξακολουθούν να το επισκέπτονται αναμοχλεύοντας συνήθως από παλιά συλημένους τάφους. Κατά περίεργο τρόπο τους διέφυγε μία ωραία χρυσή αμφικωνική χάνδρα, που βρέθηκε από την κ. Smith μέσα στα εξωρυγμένα χώματα. Η ανασκαφή λοιπόν είχε και σωστικό χαρακτήρα.

Ερευνήθηκαν συνολικά δέκα οκτώ τάφοι, από τους οποίους 4 ήταν εγχυτρισμοί σε πιθάρια και οι 14 κιβωτιόσχημοι (Εικ. 23). Από αυτούς μόνο δύο είχαν κανονικό μέγεθος, οι υπόλοιποι 12 χρησίμευαν ως θήκες των τεφροδόχων αγγείων. Διαπιστώθηκε ότι υπήρχαν ειδικοί χώροι αποτέφρωσης των νεκρών. Μέσα στα μεσαίου μεγέθους πήλινα τεφροδόχα αγγεία βρέθηκαν ελάχιστα οστά. Οι περισσότεροι τάφοι ήταν συλημένοι. Τα κτερίσματα από τους υπόλοιπους παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον: τροχήλατα και χειροποίητα αγγεία (πρόχοι, αμφορίσκοι), χάλκινες πόρπες, σιδερένια μαχαίρια, χάλκινα βαριά βραχιόλια, χρυσός σφηκωτήρας και χρυσή

9. Έχει καθιερωθεί να ονομάζεται «προπερσική», από την ανασκαφή της Ολύνθου, όπου βρέθηκε στο νότιο λόφο, μέσα στους αποθέτες της περσικής καταστροφής (479 π.Χ.). Olynthus V, σ. 54.

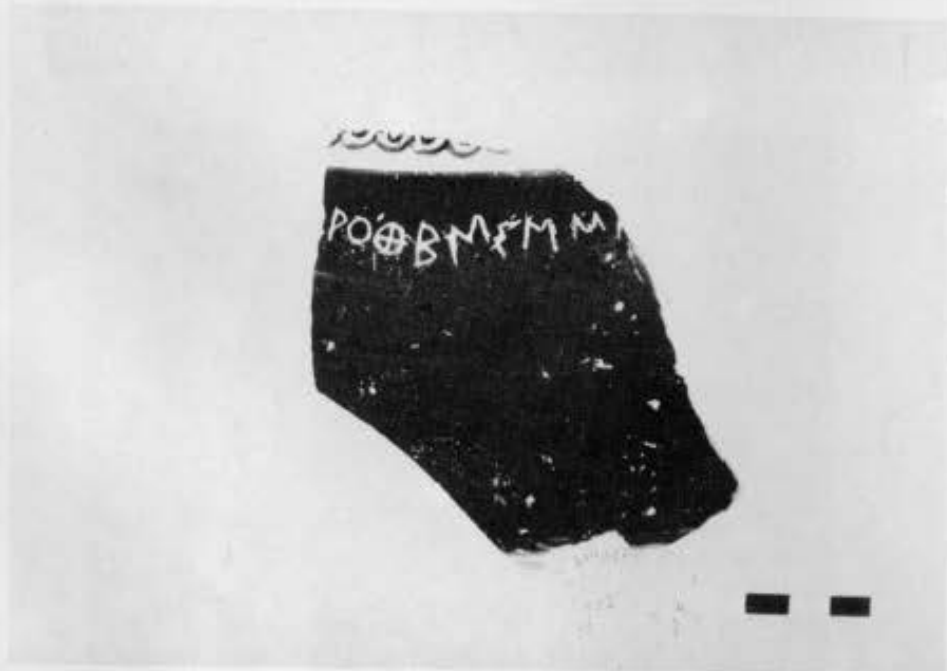
10. Μέσα στην ίδια τη Συκιά, υπάρχει τούμπα της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου, πάνω στην οποία έχει κτισθεί το Σχολείο της Κοινότητας. Πόλισμα ιστορικών χρόνων έχει εντοπισθεί στο λόφο Παλιαχώρα, κοντά στη θάλασσα, ΒΑ από τη Συκιά.

χάντρα, λίγα ασημένια κοσμήματα, πήλινα σφονδύλια και πολλές γυάλινες χάνδρες θαυμάσια διατηρημένες.

Σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις οι τάφοι χρονολογούνται στην πρώιμη εποχή του Σιδήρου, από τον 10ο-8ο αι. π.Χ. Πάνω στο ίδιο ύψωμα Κούκος διαπιστώθηκε η ύπαρξη οχυρωματικού τείχους και λειψάνων κτιρίων της ίδιας περιόδου.

Θεσσαλονίκη,
Εφορεία Κλασικών Αρχαιοτήτων

Ιουλία Βοκοτοπούλου

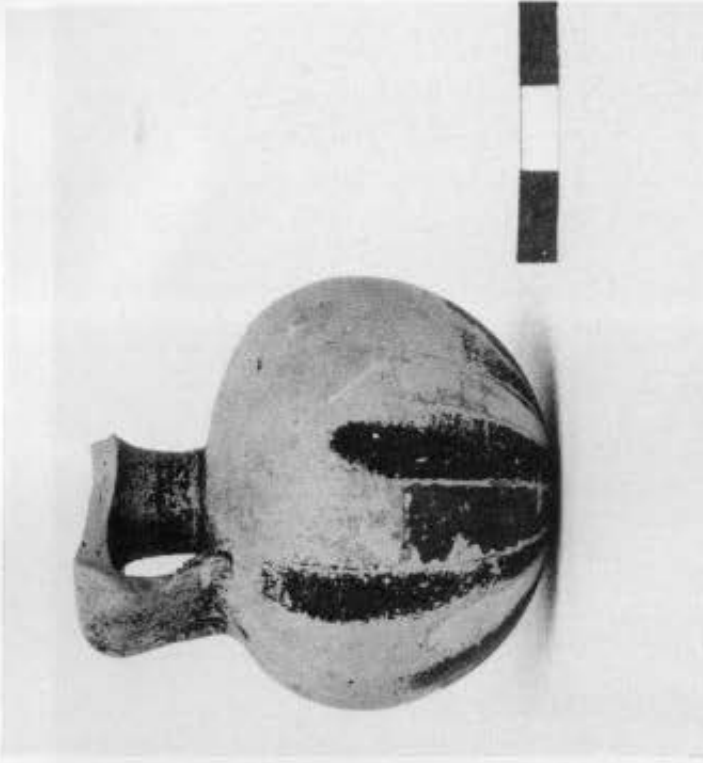
1. Σάνη. Αριστερά ο λόφος του αρχαίου οικισμού με τον πύργο του μετοχίου Σταυρονικήτα. 2. Διάσπαρτες εσχάρες.
3. Κορινθιακό ενεπίγραφο όστρακο. 4. Χείλος κύλικας με εγχάρακτη επιγραφή.

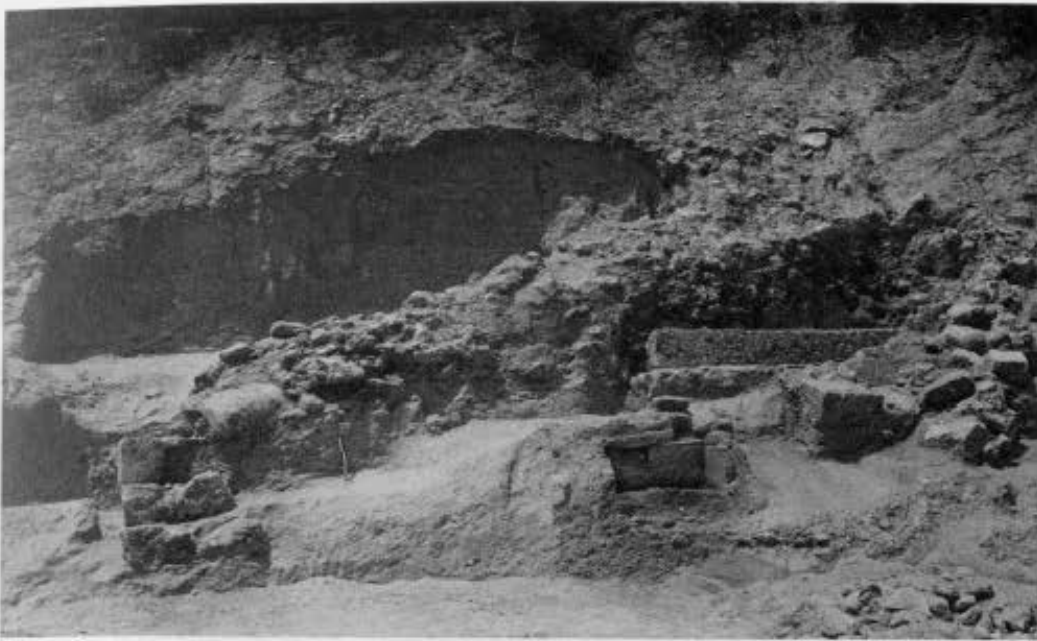
5. Μένδη. Άποψη της πόλης από τα νοτιοδυτικά. 6. Τμήμα του δυτικού τείχους. 7. Λάοκοι στη θέση Βίγλα

3. Μένδη. Προάστειο. Το οικοδόμημα Α κτισμένο πάνω σε αρχαίο τείχος. 9. Το οικοδόμημα Β. Επάνω δεξιά, το αναλημματικό τείχος και δεξιά τα προσκίσιμα-αναλήμματα. Στο βάθος αριστερά το οικοδόμημα Α.

10. Μένδη. Στρωματογραφική τομή στο Προάστειο. 11. Πρώμιος κορινθιακός αρύβαλος. 12. Σκύφος του τέλους του 7ου

14. Πολύχρονο. Γηρομοίρι. Τομή Α. 15. Κλίβανος σιδηρομεταλλεύματος. 16. Τομή Β.

17. Πολύχρονο. Ταφή 4. Το σωστικότερο του ταφικού πίθου. 18. Το καλαθόσχημο κάλυμμα του πίθου. 19. Ο ταφικός πίθος συγκολλημένος.

20. Πολύχρονο. Ταφή 10. Ο ταφικός αμφορεύς. 21. Οφθαλμωτή κύλικα. 22. Τετράφυλλος κορινθιακός αρύβαλλος.
23. Συκιά Σιθωνίας. Θέση Κούκος, νεκροταφείο της Πρώιμης Εποχής του Σιδήρου.